

รูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพ ผู้เรียนโรงเรียนวิถียุทธ

A Model of Administration based on Threefold Training to Promote the Quality of Students in Buddhist Oriented Schools

¹พยอม เดชสาร ²สุธาสินี แสงมุกดา

¹Phayom Dechsan ²Suthasinee Saengmookda

^{1,2}คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

^{1,2}Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University

¹Corresponding author, e-mail: payom.24102514@gmail.com

Received April 9, 2025; Revised May 26, 2025; Accepted: August 24, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาตัวแปรการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถียุทธ 2) สร้างรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถียุทธ และ 3) ประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถียุทธ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยโรงเรียนวิถียุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 377 แห่ง โดยมีผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานวิชาการ และครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถียุทธ จำนวน 1,131 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบบันทึกข้อเสนอแนะ และแบบประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเพื่อการจำแนกกลุ่มตัวแปร คือ การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ ผลการวิจัย พบว่า 1) ตัวแปรการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถียุทธ ประกอบด้วย 63 ตัวแปร 2) รูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถียุทธ จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) พบว่า มี 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การดำเนินงานของโรงเรียน 2) การปฏิบัติตนของผู้บริหาร 3) กิจกรรมของโรงเรียน และ 4) คุณภาพผู้เรียน 3) การประเมินและรับรองรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ในด้านความเป็นไปได้ ความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ ผ่านการประเมินคิดเป็นร้อยละ 100

คำสำคัญ: การบริหารการจัดการศึกษา; หลักไตรสิกขา; คุณภาพผู้เรียน; โรงเรียนวิถียุทธ

Abstract

This research article aimed to study 1) to study the variables of Administration based on threefold training to promote the quality of students in Buddhist oriented schools, 2) to create a model of Administration based on threefold training to promote the quality of students in Buddhist oriented schools, and 3) to evaluate and affirm the model of Administration based on threefold training to promote the quality of students in Buddhist oriented schools. This research is mixed-methods research. The sample group used in the research was 377 Buddhist schools under the Office of the Basic Education Commission. The data were collected by 1,131 school administrators, academic supervisors, and teachers responsible for the Buddhist Schools project. The instruments used to collect data were questionnaires, structured interviews, feedback recording forms, and evaluation forms. The statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation. The statistics for classifying variables was exploratory factor analysis (EFA) using ready-made statistical computer programs. The research results were found as follows 1. The variables of Administration based on threefold training to promote the quality of students in Buddhist oriented schools consist of 63 variables. 2. The model of Administration based on threefold training to promote the quality of students in Buddhist oriented schools from exploratory factor analysis (EFA) has 4 main components; 1) School operations, 2) Administrators' conduct, 3) School activities, and 4) Student quality. 3. The evaluation and confirmation of the model from experts in its were at 100 % verification of acceptable range of accuracy, suitability, possibility, and practicality.

Keywords: Educational management; The threefold training; The quality of students; Buddhist oriented schools

บทนำ

ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษาทั้งด้านกฎหมาย กลไก และนวัตกรรมการศึกษาหลายประการ อาทิ การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี การยกย่องพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับใหม่ การจัดตั้งกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา การประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) และมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 เป็นต้น รวมถึงการปฏิรูปการศึกษาหลายครั้ง เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงการศึกษาให้มากที่สุด เพื่อนำไปสู่ความก้าวหน้าและความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่ยังมีช่องว่างหรือจุดอ่อนที่ต้องเร่งแก้ไขอยู่หลายเรื่อง โดยเฉพาะเมื่อต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 ไม่ว่าจะเป็นความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การแข่งขันทางเศรษฐกิจกับประเทศต่างๆ ในเวทีโลก และภัยคุกคามเทคโนโลยีและคอมพิวเตอร์ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

แนวคิดการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขามีความสำคัญต่อการบริหาร สถานศึกษาเป็นอย่างมากเนื่องจากสถานศึกษาเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นมามีเป้าหมายให้เป็นแหล่งสำหรับฝึกฝนพัฒนาคนให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ หลักของไตรสิกขาที่มีมาแต่เดิมคือมีเป้าหมายในการพัฒนาคนให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ดังนั้น ในการบริหารสถานศึกษาที่จะทำ ให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวจึงควรนำ แนวคิดการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขา มาเป็น หลักในการบริหารสถานศึกษาโดยบูรณาการเข้าไว้ในปรัชญาวิสัยทัศน์พันธกิจ หลักสูตร นโยบาย เป้าหมาย และกลยุทธ์ ของสถานศึกษาอันจะเป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้สถานศึกษาดำเนิน ก้าวหน้าไปสู่การพัฒนาที่สมบูรณ์ได้การนำ เอาหลักไตรสิกขามาใช้บูรณาการเข้ากับการบริหาร สถานศึกษาในด้านต่าง ๆ เช่น บุคลากร ระบบบริหาร อาคารสถานที่ และสภาพแวดล้อม สื่อและ แหล่งการเรียนรู้อุปกรณ์การศึกษา สาธารณูปโภคพื้นฐาน สวัสดิการ บรรยาการและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกลไกมิตรกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และงบประมาณ เป็นต้น ก็จะทำให้การบริหารสถานศึกษา ได้ผลสำเร็จสอดคล้องกับงานวิจัยของปรัชญาวิสัยทัศน์พันธกิจ หลักสูตร นโยบายเป้าหมายและกลยุทธ์ของ สถานศึกษาที่กำหนดไว้ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2562) ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจึงตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรมจึงได้มีการนำแนวทางของพระพุทธศาสนาเข้ามาบูรณาการกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสถานศึกษาและบูรณาการเข้ากับบทเรียนโดยใช้รูปแบบของ “โรงเรียนวิถีพุทธ” ที่มีการเน้นกระบวนการสอนแบบพุทธและมีจุดเน้นที่สำคัญคือการนำพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่สังคมไทย โดยผ่านทางรูปแบบการจัดการศึกษา ซึ่งช่วยผลักดันให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถพัฒนาตามศักยภาพ เป็นคนดี คนเก่ง ของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ โรงเรียนวิถีพุทธที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาและช่วยผลักดันให้เด็กเยาวชนไทยนั้นสามารถพัฒนาตามศักยภาพให้เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข โดยผ่านการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรมเพื่อพัฒนากาย พัฒนาความประพฤติ พัฒนาจิตใจและปัญญาโดยมีกรอบหลักเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ เรียกว่า ไตรสิกขา คืออริยสัจสี่ อริยจิตสิกขา และอริปัญญสิกขา หรือที่เรียกว่า สิล สมาธิ ปัญญา เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านทุกวัยของผู้เรียน โดยผ่านกระบวนการกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดแทรกหลักคุณธรรม โรงเรียนควรมีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน มีการปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมของศาสนาที่ตนนับถือด้านความซื่อสัตย์ ด้านความเมตตา ด้านการประหยัด และด้านความกตัญญูนักเรียนที่เป็นผู้มีสุขภาพจิตดีย่อมเรียนหนังสือได้ดีสามารถทำงานได้มากและได้ผลดีอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งหากประชาชนโดยทั่วไปไม่ยึดมั่นในหลักธรรมของศาสนาแล้วอาจจะต้องประสบกับความยุ่งยากในชีวิตที่สงบสุขไม่ได้มีแต่ความเดือดร้อนสร้างปัญหาให้กับสังคมส่งผลให้กับประเทศชาติในที่สุด (พระมหาศุภวัฒน์ สุขดำ, 2562)

การปลูกฝังศีลธรรมนั้นควรปลูกฝังที่จิตใจก่อนจึงจะได้ผลดีดังพระพุทธดำรัสว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ คนจะทำดีพูดดีหรือทำชั่ว พูดชั่ว ก็ล้วนมาจากใจทั้งสิ้น” ต่อจากนั้นการแสดงออกภายนอกที่เป็นพฤติกรรมทางกายและวาจา เป็นผล ติดต่อกันไปดังลูกโซ่ มีข้อน่าสังเกตอยู่ว่า พฤติกรรมที่ถูกอำนาจของจิตใจถ่ายทอดออกมานั้น มีผล 2 อย่าง คือ พฤติกรรมฝ่ายดีให้คุณต่อชีวิต เรียกว่า กุศลกรรม และ พฤติกรรมฝ่ายเลว ให้โทษต่อชีวิต เรียกว่า อกุศลกรรม กล่าวคือ บุคคลผู้พัฒนาเรียกว่าผู้มีบุญมีกุศล และบุคคลผู้ไม่พัฒนาตนเองเลย ท่าน

เรียกว่า ผู้ขาดบุญขาดกุศล ดังนั้นกษัตริย์ท่านหนึ่งได้รวบรวมและเรียบเรียงไว้ว่า “เกิดมาเพียรก่อสร้างความดีแก่เผ่ากุศลมีเสาะบ้าง เจ็บป่วยพยาธิมัวทั่วกันนา ตายแต่กายชื้อยังชั่วฟ้าดินสลาย อันวิวควายตายเล่าเหลือเขาหนึ่งข้างตายยังเหลืองาเป็นศักดิ์ศรีคนเราตายเหลือไว้แต่ชั่วดีบรรดามีประดับไว้ในโลกา (พิริวส อินทวิ, 2561). จากสภาพของปัญหา ผลกระทบ และความสำคัญของปัญหาดังกล่าวมาข้างต้นปัญหาเรื่องนี้ เป็นปัญหาเร่งด่วนที่ควรทำวิจัย หากปล่อยไว้โดยไม่ทำวิจัยและนำผลวิจัยมาใช้แก้ปัญหาก็จะเพิ่มความเสี่ยงหรืออาจลุกลามบานปลายในวงกว้าง ซึ่งจะยากต่อการแก้ไข ผู้วิจัยจึงสนใจทำวิจัยเรื่องนี้เพื่อให้ทราบรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ โรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยคิดประมาณการกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 377 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้างานวิชาการ และครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน 1,131 คน (สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา, 2566)

ปัญหาในการบริหารงานการดำเนินการตามแนวทางโรงเรียนวิถิพุทธ มีปัญหาอุปสรรค ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธที่ทำให้การดำเนินการไม่ประสบผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมายของโรงเรียนวิถิพุทธ โดยแบ่งออกตามกรอบในการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์และด้านการบริหารจัดการ จากปัญหาในการดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถิพุทธ ในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของข้าราชการครูที่ทำให้การดำเนินงานตามแนวโรงเรียนวิถิพุทธยังไม่ประสบความสำเร็จนั้นด้านการบริหารจัดการเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดที่จะขับเคลื่อนและส่งผลต่อการประสบความสำเร็จและพบปัญหาคือการจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ ปัญหาการมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินการระหว่างคณะผู้บริหารกับบุคลากร หน่วยงานของชุมชน และการปฏิบัติหน้าที่ตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้ และได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายในการปฏิบัติหน้าที่จากทั้งผู้ปกครองและตัวแทนชุมชน ผู้อำนวยการหรือครูผู้รับผิดชอบโรงเรียนวิถิพุทธไม่ใส่ใจ ไม่เห็นความสำคัญที่จะเข้ามา รายงานการประเมินผ่านระบบตามกำหนดเวลา และการดำเนินงานตามนโยบายที่ขาดความต่อเนื่อง ขาดการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับงานวิจัยของโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ (นิรุตต์ พิกทอง, 2563) อีกทั้งการนิเทศติดตามประเมินผลของหน่วยงานต้นสังกัดพบปัญหาในเรื่องอัตลักษณ์บางตัวชีวิต มีการติดตามประเมินผลแต่ยังขาดการลงพื้นที่ไปเพื่อติดตาม ผู้อำนวยการหรือครูผู้รับผิดชอบโรงเรียนวิถิพุทธไม่ใส่ใจ ไม่เห็นความสำคัญที่จะเข้ามารายงานการประเมินผ่านระบบตามกำหนดเวลา จึงทำให้ไม่ทันแต่ละรอบของการประเมิน ขาดความต่อเนื่อง และขาดงบประมาณในการอบรมพัฒนาให้ผู้รับผิดชอบที่เข้ามาดูแลระบบเข้าใจระบบโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ ขาดการเก็บข้อมูลแบบรายงานผลการประเมินจากทางโรงเรียน รวมถึงการจัดระบบสารสนเทศ การดำเนินการตามอัตลักษณ์ 29 ประการ สูการเป็นโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนไม่สามารถปฏิบัติได้ทั้งหมด (พระมหาศุภวัฒน์ ชุตินันโต, 2562)

การวิจัยรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ ทำให้ทราบรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ รวมถึงผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

ขั้นพื้นฐานสามารถนำรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ มาใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถ นำรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธไปใช้ในการกำกับดูแลและส่งเสริมสนับสนุนการบริหารงานโรงเรียนวิถิพุทธได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ
2. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ
3. เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยโดยแบบผสม (Mixed methodology) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ประชากรที่ คือ โรงเรียนวิถิพุทธ สังกัด สพฐ. จำนวน 22,674 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนวิถิพุทธ สังกัด สพฐ. จำนวน 337 โรงเรียน ใช้วิธีการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan กำหนดผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 377 คน หัวหน้างานวิชาการ โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 377 คน และครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 377 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 1,131 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 3 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured interview form) ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยการนำผลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธมาเป็นแนวทางในการสร้าง ประกอบด้วยแนวคำถามที่เป็นข้อเท็จจริงในปัจจุบันเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างครบถ้วนทุกประเด็น ใช้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ สังกัดสำนักงานสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวม 2) แบบสอบถาม ข้อคำถามวัดระดับการปฏิบัติที่เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โดยมีประเด็นตัวแปรต่าง ๆ ตามที่นิยามไว้ มีลักษณะของข้อมูลเป็นมาตราอัตราส่วน (Ratio scale) ชนิดมาตราประมาณค่า (Rating scale) ทำระดับ ของลิเคิร์ต (Likert, 1976, p.19) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ซึ่งมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 และวิเคราะห์ค่าความเที่ยงหรือความเชื่อมั่น (Reliability) โดยผู้วิจัยนำไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มบุคลากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างแต่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากนั้นนำแบบสอบถามมาตรวจสอบคุณภาพเพื่อวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น หรือความสอดคล้อง

ภายใน (Measure of internal consistency) ของเครื่องมือ พบว่าแบบสอบถามมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค เท่ากับ 0.991 และ 3) แบบประเมินรูปแบบ โดยเป็นแบบที่ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน พิจารณาประเมินรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในประเด็นความเป็นไปได้ ความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ รวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัย ระหว่างเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2567 ถึงเดือน มกราคม พ.ศ.2568

ผลการศึกษา

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การศึกษาตัวแปรการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ แล้วทำการวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อให้ได้กรอบแนวคิด และพิจารณาตัวแปรที่มีความเหมาะสม ผลจากการศึกษาดังกล่าวพบว่าแนวคิดทฤษฎีที่ศึกษา และสาระสำคัญที่นำไปใช้ ประกอบด้วย 3 แนวคิดหลัก ได้แก่ 1) การบริหารจัดการศึกษา 2) หลักไตรสิกขา และ 3) โรงเรียนวิถิพุทธ สรุปตัวแปรการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ ประกอบด้วย 63 ตัวแปร ได้แก่ ได้แก่ 1) โรงเรียนมีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา หรือแผนกลยุทธ์การดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธเป็นปัจจุบัน 2) โรงเรียนมีการจัดทำโครงการและกิจกรรม ที่นำไปสู่ความเป็นวิถิพุทธ 3) โรงเรียนมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการวิถิพุทธ 4) โรงเรียนมีการวางแผนการพัฒนาบุคลากรเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรงเรียนวิถิพุทธ 5) โรงเรียนมีการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธที่ชัดเจน 6) โรงเรียนมีการวางแผนการจัดบรรยากาศห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ 7) โรงเรียนมีการวางแผนการสร้างและพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมทักษะแก่ผู้เรียน 8) โรงเรียนมีการกำหนดระยะเวลาในการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธที่ชัดเจนสามารถปฏิบัติได้จริง 9) โรงเรียนมีการกำหนดวิธีการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธที่ชัดเจนสามารถปฏิบัติได้จริง 10) โรงเรียนมีการปฏิบัติตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือแผนกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ 11) โรงเรียนมีการจัดสรรทรัพยากร งบประมาณการอนุมัติงบประมาณ และการกำหนดผู้รับผิดชอบ ตามแผนการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ 12) โรงเรียนมีการจัดกระบวนการเรียนรู้บูรณาการวิถิพุทธตามที่ได้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ 13) โรงเรียนมีการติดตาม ควบคุม ตรวจสอบปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธอย่างต่อเนื่อง เหมาะสม 14) โรงเรียนมีการประเมินผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ ตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ 15) โรงเรียนมีการประเมินผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ ตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ 16) โรงเรียนมีการรายงานผลการปฏิบัติงานการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาดำเนินโครงการ 17) โรงเรียนมีการนำผลการประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธมาแก้ไข ปรับปรุงเพื่อพัฒนางาน และประกอบการวางแผนในปีถัดไป 18) ผู้บริหารมีการพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจาให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง 19) ผู้บริหารรักษาระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบทางสังคมได้อย่างถูกต้อง 20) ผู้บริหารรักษาและส่งเสริมสภาพแวดล้อมทางสังคมให้อยู่ในสถานะเอื้ออำนวยแก่การดำรงชีวิตที่ดีงาม 21) ผู้บริหารมีพฤติกรรม การเลี้ยงชีพสุจริต และการอยู่

ร่วมกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม อย่างเหมาะสม 22) ผู้บริหารไม่เบียดเบียนหรืออยู่ร่วมกันด้วยดีโดยสงบ
สุขในสถานศึกษา 23) ผู้บริหารดเว้นสิ่งอำนวยความสะดวก หุรรหาฟุ่มเฟือย และใช้ชีวิตเป็นอยู่
อย่างเรียบง่าย 24) ผู้บริหารมีการฝึกด้านคุณธรรมของจิตใจให้มั่นคงและแน่วแน่ 25) ผู้บริหารมีการ
ฝึกปรือในด้านคุณธรรมและสมรรถภาพของจิต 26) ผู้บริหารมีหลักธรรมในการปฏิบัติงาน เป็นเครื่อง
ส่งเสริมให้มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง หนักแน่น สามารถควบคุมตนเองได้ 27) ผู้บริหารมีกำลังใจสูง มี
สภาพสมองผ่อนคลาย 28) ผู้บริหารมีความสุขปราศจากสิ่งรบกวนหรือให้เศร้าหมอง 29) ผู้บริหารอยู่ใน
สภาพเหมาะแก่การใช้งานทางปัญญาที่ลึกซึ้งและตรงตาม ความเป็นจริง 30) โรงเรียนจัดกิจกรรมที่
เน้นการฝึกฝนปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจของสิ่งต่าง ๆ 31) ผู้บริหารรู้แจ้งชัด ตรงตามสภาพ
ความเป็นจริง 32) ผู้บริหารมีความรู้ ความคิด ไม่มีความเข้าใจที่ถูกบิดเบือน หรือพรั่มัว 33)
ผู้บริหารศึกษาความเป็นไปตามระบบของเหตุและปัจจัยที่จะทำให้สามารถแก้ปัญหา ตามเหตุผลที่
รู้เท่าทันโลกและชีวิต 34) ผู้บริหารมีทัศนคติ ค่านิยมที่ถูกต้องสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์ หลุดพ้นจาก
ความยึดติดถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ 35) โรงเรียนมีป้ายโรงเรียนวิถีพุทธติดไว้หน้าบริเวณโรงเรียน 36)
โรงเรียนมีพระพุทธรูปหน้าโรงเรียน 37) โรงเรียนมีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน 38) โรงเรียนมีพระ
พุทธศาสนาสุภาพิต วาเชธรรม พระราชดำรัสติดตามที่ต่าง ๆ และมีการปรับปรุงอยู่เสมอ โดยนักเรียน
มีส่วนร่วมในการจัดทำอย่างต่อเนื่อง 39) บริเวณโรงเรียนมีความสะอาด สงบ ร่มรื่น โดยนักเรียนมี
ส่วนร่วมทุกคน 40) โรงเรียนมีห้องพระพุทธรูปศาสนาหรือลานธรรม และมีการใช้งาน 41) โรงเรียนไม่มี
สิ่งเสพติด เหล้า บุหรี่ 100% 42) ทั้งครู และ นักเรียนมีการบริหารจัดการ เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียน เข้า
บ่าย 43) ครูบูรณาการวิถีพุทธ ทุกกลุ่มสาระ และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 44) ครูพานักเรียน
ทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสา สัปดาห์ละ 1 ครั้ง 45) ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคน ไป
ปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ 1 ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้ 46) ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคน เข้า
ค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 47) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน รักษาศีล 5 เป็นพื้นฐานในการ
ดำรงชีวิต 48) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม 49) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน
ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหารทุกครั้ง 50) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน ประหยัด ออม
ถนอมใช้ เงิน และสิ่งของ 51) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มินิสัยใฝ่รู้ สู้สิ่งยาก 52) ไม่มีอาหารขยะขาย
ในโรงเรียน 53) ครู และผู้บริหารไม่ดู ด่า นักเรียน 54) ครู ผู้บริหาร และนักเรียนได้รับการยกย่อง
เชิดชู ผู้ทำความดี 55) ครู ผู้บริหาร และนักเรียนมีวินัย ซื่อสัตย์ เอื้อเฟื้อ และแบ่งปัน 56) ครู
ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี 57) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน (ป.4 ขึ้นไป) สอบได้ธรรม
ศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย 58) โรงเรียนมีการบริหารจัดการ เจริญปัญญา ก่อนการประชุมบุคลากรทุกครั้ง
59) โรงเรียนมีการนิมนต์พระสงฆ์มาให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอ 60) ครู ผู้บริหาร และนักเรียนใส่เสื้อ
ขาวทุกคน 61) ครู ผู้บริหาร และนักเรียนร่วมกิจกรรมทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ 62) ครู ผู้บริหาร
และนักเรียน รับประทานอาหารมังสวิรัตินมื่อกลางวันในวันพระ 63) ครู ผู้บริหาร และนักเรียนสวด
มนต์แปล

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลัก
ไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถีพุทธ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ
(Exploratory Factor Analysis : EFA) องค์ประกอบหลักของการบริหารการจัดการศึกษาตามหลัก
ไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 45 ตัวแปร ได้แก่

1) การดำเนินงานของโรงเรียน 2) การปฏิบัติตนของผู้บริหาร 3) กิจกรรมของโรงเรียน 4) คุณภาพผู้เรียน ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การดำเนินงานของโรงเรียน ประกอบด้วย 21 ตัวแปร ได้แก่ 1) โรงเรียนมีการประเมินผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ ตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ 2) โรงเรียนมีการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธที่ชัดเจน 3) โรงเรียนมีการปฏิบัติตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือแผนกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ 4) โรงเรียนมีการจัดกระบวนการเรียนรู้บูรณาการวิถิพุทธตามที่ได้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ 5) โรงเรียนมีการติดตาม ควบคุม ตรวจสอบปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธอย่างต่อเนื่องเหมาะสม 6) โรงเรียนมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการวิถิพุทธ 7) โรงเรียนมีการประเมินผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ ตามตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ 8) โรงเรียนมีการกำหนดระยะเวลาในการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธที่ชัดเจนสามารถปฏิบัติได้จริง 9) โรงเรียนมีการกำหนดวิธีการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธที่ชัดเจนสามารถปฏิบัติได้จริง 10) โรงเรียนมีการรายงานผลการปฏิบัติงานการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาดำเนินโครงการ 11) โรงเรียนมีการวางแผนการพัฒนาศักยภาพเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรงเรียนวิถิพุทธ 12) โรงเรียนมีการจัดทำโครงการและกิจกรรม ที่นำไปสู่ความเป็นวิถิพุทธ 13) โรงเรียนมีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา หรือแผนกลยุทธ์การดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธเป็นปัจจุบัน 14) โรงเรียนมีการนำผลการประเมินการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธมาแก้ไข ปรับปรุงเพื่อพัฒนางาน และประกอบการวางแผนในปีถัดไป 15) โรงเรียนมีการจัดสรรทรัพยากร งบประมาณการอนุมัติงบประมาณ และการกำหนดผู้รับผิดชอบ ตามแผนการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ 16) โรงเรียนมีป้ายโรงเรียนวิถิพุทธติดไว้หน้าบริเวณโรงเรียน 17) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุติบันที่กความดี 18) โรงเรียนมีพระพุทธรูปศาสนาสุภาพิต วาเทธรรม พระราชดำรัสติดตามี่ต่าง ๆ และมีการปรับปรุงอยู่เสมอ โดยนักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดทำอย่างต่อเนื่อง 19) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน (ป.4 ขึ้นไป) สอบได้ธรรมศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย 20) โรงเรียนมีพระพุทธรูปประจำห้องเรียน และ 21) ครู ผู้บริหาร และนักเรียนสวตมนต์แปล

องค์ประกอบที่ 2 การปฏิบัติตนของผู้บริหาร ประกอบด้วย 15 ตัวแปร ได้แก่ 1) ผู้บริหารมีหลักธรรมในการปฏิบัติงาน เป็นเครื่องส่งเสริมให้มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง หนักแน่น สามารถควบคุมตนเองได้ 2) ผู้บริหารมีกำลังใจสูง มีสภาพสมองฝ่องใส 3) ผู้บริหารมีความสุขปราศจากสิ่งรบกวนหรือให้เศร้าหมอง 4) ผู้บริหารมีการฝึกปรือในด้านคุณธรรมและสมรรถภาพของจิต 5) ผู้บริหารมีการฝึกด้านคุณธรรมของจิตใจให้มั่นคงและแน่วแน่ 6) ผู้บริหารมีทัศนคติ ค่านิยมที่ถูกต้องสามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์ หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ 7) ผู้บริหารอยู่ในสภาพเหมาะแก่การใช้งานทางปัญญาที่ลึกซึ้งและตรงตาม ความเป็นจริง 8) ผู้บริหารมีความรู้ ความคิด ไม่มีความเข้าใจที่ถูกบิดเบือน หรือพรั่มัว 9) ผู้บริหารรู้แจ้งชัด ตรงตามสภาพความเป็นจริง 10) ผู้บริหารศึกษารู้ความเป็นไปตามระบบของเหตุและปัจจัยที่จะทำให้เกิดสามารถแก้ปัญหา ตามเหตุผลที่รู้เท่าทันโลกและชีวิต 11) ผู้บริหารไม่เบียดเบียนหรืออยู่ร่วมกันด้วยดีโดยสงบสุขในสถานศึกษา 12) โรงเรียนจัดกิจกรรมที่เน้นการฝึกฝนปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจของสิ่งต่าง ๆ 13) ผู้บริหารงดเว้นสิ่งอำนวยความสะดวก หูรหราฟุ่มเฟือย และใช้ชีวิตเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย 14) ผู้บริหารรักษาและส่งเสริม

สภาพแวดล้อมทางสังคมให้อยู่ในสภาวะเอื้ออำนวยแก่การดำรงชีวิตที่ดีงาม และ 15) ผู้บริหารมีพฤติกรรม การเลี้ยงชีพสุจริต และการอยู่ร่วมกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม อย่างเหมาะสม

องค์ประกอบที่ 3 กิจกรรมของโรงเรียน ประกอบด้วย 4 ตัวแปร ได้แก่ 1) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน รับประทานอาหารมังสวิรัตในมื้อกลางวันในวันพระ 2) ครู ผู้บริหาร และนักเรียนใส่เสื้อขาวทุกคน 3) โรงเรียนมีการบริหารจัดการ เจริญปัญญา ก่อนการประชุมบุคลากรทุกครั้ง และ 4) ครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคน เข้าค่ายปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

องค์ประกอบที่ 4 คุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย 5 ตัวแปร ได้แก่ 1) ครู ผู้บริหาร และนักเรียนมีวินัย ซื่อสัตย์ เอื้อเฟื้อ และแบ่งปัน 2) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน ยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม 3) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน ประหยัด ออม ถนอมใช้ เงิน และสิ่งของ 4) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีนิสัยใฝ่รู้ สู้งาน และ 5) ครู ผู้บริหาร และนักเรียน ได้รับการยกย่อง เชิดชู ผู้ทำความดี

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ จากการพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความถูกต้อง และนำไปใช้ประโยชน์ของร่างรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานโรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน 15 คน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อองค์ประกอบของการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ รูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ มีความถูกต้อง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ร้อยละ 100

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ตัวแปรการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ พบว่าประกอบด้วย 3 แนวคิดหลัก ได้แก่ 1) การบริหารจัดการศึกษา 2) หลักไตรสิกขา และ 3) โรงเรียนวิถิพุทธ และตัวแปรการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ ประกอบด้วย 63 ตัวแปร ทั้งนี้เป็นเพราะว่าโรงเรียนวิถิพุทธมีบริบทการจัดการศึกษาในสภาพพื้นฐานของโรงเรียนเหมือนกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพียงแต่เพิ่มบริบทลักษณะของโรงเรียนวิถิพุทธเพิ่มขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องปรับประยุกต์วิธีการจัดการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธเข้าไปโดยเน้นตามหลักธรรมโดยเฉพาะหลักไตรสิกขาเพื่อการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนมีสภาพของโรงเรียนวิถิพุทธและสอดคล้องต่อนโยบายภาครัฐที่เน้นการจัดการศึกษาความรู้คู่คุณธรรม โดยเฉพาะลักษณะการจัดการศึกษาของโรงเรียนวิถิพุทธ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของพระรัตนชัย เอี่ยมพิทักษ์พร กล่าวว่า การบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การบริหารงาน โรงเรียน 2) กิจกรรมโรงเรียน 3) ไตรสิกขา 4) บรรยาภาศโรงเรียน และ 5) การปฏิบัติตนของผู้บริหารโรงเรียน (รัตนชัย เอี่ยมพิทักษ์พร, 2565)

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ พบว่าประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่

1) การดำเนินงานของโรงเรียน 2) การปฏิบัติตนของผู้บริหาร 3) กิจกรรมของโรงเรียน และ 4) คุณภาพผู้เรียน เมื่อเรียงลำดับความสำคัญขององค์ประกอบสามารถอธิบายได้ ดังนี้

องค์ประกอบการทำงานดำเนินงานของโรงเรียน เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธมากที่สุด โดยมีตัวแปรจำนวน 21 ตัวแปร ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการดำเนินงานของโรงเรียนวิถิพุทธต้องมีการกำหนดเป้าหมายและวางแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของสิริกุล อนุรักษธนา ที่กล่าวว่าการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนวิถิพุทธให้ประสบความสำเร็จนั้น โรงเรียนต้องมีการกำหนดเป้าหมายจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือแผนกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถิพุทธ เพื่อเป็นกรอบในการจัดทำโครงการและกิจกรรม และจัดสรรทรัพยากร งบประมาณ รวมถึงบุคลากรที่รับผิดชอบโครงการ เพื่อนำผลการดำเนินงานมาวิเคราะห์ปรับปรุงพัฒนาใช้ในปัดไป (สิริกุล อนุรักษธนา, 2563) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของผลการวิจัยของ พระครูสิริพัฒน์นิเทศ ให้ความสำคัญเรื่องของการติดตาม ควบคุม ตรวจสอบปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการวิถิพุทธในแผนการจัดการเรียนรู้ (พระครูสิริพัฒน์นิเทศ, 2562) รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาหัสติ ปญญาวิชโร ที่ได้ให้ความสำคัญวางแผนพัฒนาบุคลากรเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา รวมถึงการจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายงบประมาณเหมาะสม คมค่าและได้ประโยชน์สูงสุด โดยบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษาอย่างมีระบบและได้มาตรฐาน การรับ-จ่ายเงิน การเก็บรักษาเงินเป็นไปอย่างมีระบบระเบียบ (พระมหาหัสติ ปญญาวิชโร, 2561)

องค์ประกอบการบริหารปฏิบัติตนของผู้บริหาร เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธเป็นอันดับ 2 โดยมีตัวแปรจำนวน 15 ตัวแปร ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้บริหารคือหัวใจสำคัญในการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ เพราะมีบทบาททั้งในด้านการวางแผน บริหารจัดการ และเป็นผู้นำที่สร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคลากร ที่สำคัญต้องมีหลักธรรมในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิรวส อินทวิ ที่กล่าวว่าผู้บริหารต้องมีหลักธรรมในการปฏิบัติงาน มีทัศนคติ ค่านิยมที่ถูกต้อง มีการจัดกิจกรรมพัฒนาด้านสมรรถภาพจิต คุณภาพจิต จัดกิจกรรมพัฒนาปัญญาของบุคลากรและนักเรียนอย่างต่อเนื่อง มีนิสัยไม่เบียดเบียน (พิรวส อินทวิ, 2561) รวมถึงยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอภิชาติ อธิจิตโต ผู้บริหารสถานศึกษาควรควรแก้ไขพัฒนาทางปฏิสัมพันธ์ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคลรอบครัว องค์กรและสถาบันอื่นๆ ด้วยการยึดหลักมอบความรู้ข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน อีกทั้งควรแก้ไขพัฒนาการจัดการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้อันยึดหลักบรรยากาศร่มรื่นสงบ และควรแก้ไขพัฒนาการจัดการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอันยึดหลักตริตรองการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเด็กนักเรียน (พระอภิชาติ อธิจิตโต, 2561) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Brennan ที่ศึกษาการประยุกต์หลักธรรมในสถานศึกษา โดยกล่าวถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของโรงเรียน เพราะมีส่วนช่วยให้โรงเรียนเกิดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะบทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ของโรงเรียน เช่น การปรับปรุงกระบวนการทำงาน การประชุม เอกสารสำคัญต่างๆ โดยบทสรุปของงานวิจัยอ้างอิงจากค่าการประเมินประสิทธิภาพของตนเองของฝ่ายผู้บริหาร (Brennan, 2011)

องค์ประกอบกิจกรรมของโรงเรียน เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการ การศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ เป็นอันดับ 3 โดยมีตัวแปร จำนวน 4 ตัวแปร ทั้งนี้เป็นเพราะว่ากิจกรรมของโรงเรียนเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนานักเรียนอย่าง รอบด้าน ทั้งทางด้านวิชาการ อารมณ์ สังคม และคุณธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเติบโตเป็น พลเมืองดีของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพรวส อินทวิ ที่กล่าวว่าโรงเรียนวิถิพุทธต้อง รักษาอัตลักษณ์ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป ในด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านกิจกรรมประจำวันพระ ด้านการส่งเสริมวิถิพุทธ (ไพรวส อินทวิ, 2561) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hideki Maruyama โดยประเทศญี่ปุ่นมีการบรรจุการศึกษาคุณธรรมไว้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียน เหมือนกับหลายประเทศกำหนดให้ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียน โดยกำหนดเป้าหมาย เพื่อปลูกฝังคุณธรรมให้นักเรียน รวมทั้งความคิดเชิงคุณธรรม การตัดสินใจ การมีส่วนร่วม และด้าน เจตคติไว้ในกิจกรรมการเรียนของโรงเรียน เนื้อหาของบทเรียนการศึกษาคุณธรรมประกอบด้วย 1) คุณธรรมที่เกี่ยวกับตนเอง คือ ทุกคนมีอิสระสามารถทำในสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง และดำเนินชีวิตตาม ทางสายกลาง 2) คุณธรรมที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับผู้อื่น คือ ความสำคัญของมารยาทและการ สื่อสารกับผู้อื่นด้วยความซื่อสัตย์ 3) คุณธรรมที่เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งที่ดีงาม คือการอยู่ร่วมกับ ความงดงามและความมหัศจรรย์แห่งธรรมชาติ เล็งเห็นความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งที่มีชีวิต และ 4) คุณธรรมที่เกี่ยวกับการรวมกลุ่มและสังคม คือ การรักษาสัญญา ปฏิบัติตามกฎหมาย และเต็มใจที่จะ ปฏิบัติหน้าที่ของประชาชน (Hideki Maruyama, 2013) รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bamkin ที่ศึกษาวิจัยในเรื่องการศึกษาคุณธรรมในโรงเรียนประถมศึกษาในประเทศญี่ปุ่นซึ่งการจัด การศึกษาในโรงเรียนจัดการสอนคุณธรรมสอดแทรกในทุกรายวิชาและทุกกิจกรรมของโรงเรียน และมี รายวิชาการศึกษาคุณธรรมโดยเฉพาะทั้งในระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและ มัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อเป็นการพัฒนาทักษะด้านวิชาการให้เข้มแข็ง ปลูกฝังความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ พัฒนาสุขภาพ เสริมสร้างร่างกายให้แข็งแรง (Bamkin, 2015)

องค์ประกอบคุณภาพผู้เรียน เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการ การศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธเป็นอันดับ 4 โดยมีตัวแปร จำนวน 5 ตัวแปร ทั้งนี้เป็นเพราะว่า คุณภาพของผู้เรียนเป็นตัวชี้วัดผลสำเร็จของกระบวนการศึกษา ซึ่งไม่ใช่แค่เรื่องผลการเรียนแต่หมายถึงความสมดุลระหว่าง ความรู้ ทักษะ และคุณธรรม และเป็น พลังของประเทศในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดเอนก ปุณณวุฑโฒ ที่กล่าวว่า เป้าหมายของการจัดการศึกษาคือคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งโรงเรียนวิถิพุทธจะมีการส่งเสริมให้ผู้เรียน และบุคลากรในโรงเรียนนั้นมีคุณธรรม ยึดหลักไตรสิกขามาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน นอกจากนั้นยังต้องยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ที่ทำความดีทั้ง ครู ผู้บริหาร และนักเรียนในสถานศึกษา การ อบรมส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีวินัย มีคุณธรรมจริยธรรม และมีมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณ วิชาชีพ (พระครูปลัดเอนก ปุณณวุฑโฒ, 2561) และสอดคล้องกับงานวิจัยของนพพล โพธิ์เงิน ได้ ศึกษาการบริหารการศึกษาตามหลักไตรสิกขากับทฤษฎีเชิงระบบ ที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพผู้เรียน โดยมีส่วนประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง ทรัพยากรทางการ บริหารต่างๆ ด้าน ใดแกบุคลากรงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์การบริหารจัดการและแรงจูงใจ ที่เป็นส่วน เริ่มต้นและเป็นตัวจักรสำคัญในการปฏิบัติงานขององค์กร 2) ปัจจัยกระบวนการ (Process) คือ การ

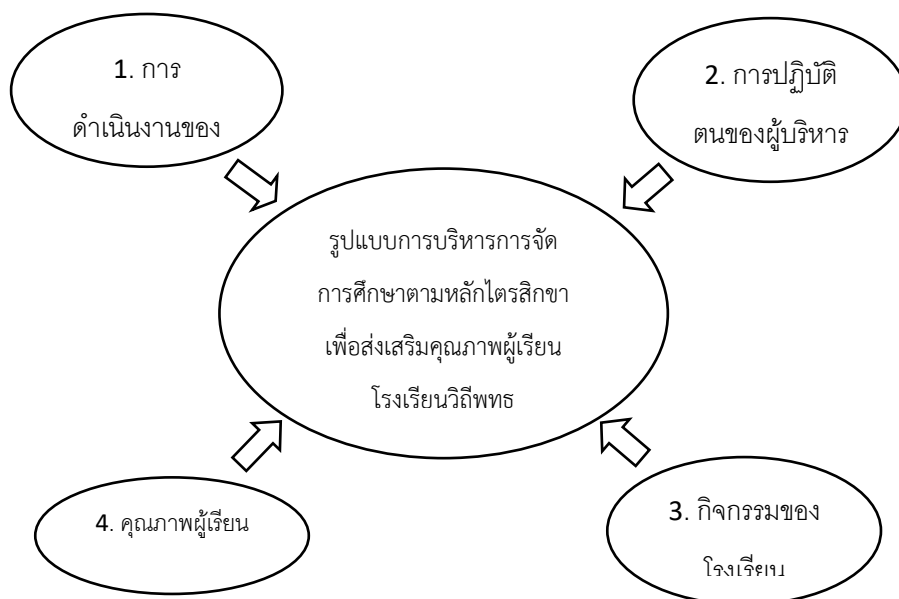

นำเอาปัจจัยหรือทรัพยากรทางการบริหารทุกประเภทมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ เนื่องจากในกระบวนการจะมีระบบย่อย ๆ รวมกันอยู่หลายระบบครบวงจร ตั้งแต่การบริหาร การจัดการ การนิเทศ การวัดและการประเมินผล การติดตามตรวจสอบ เป็นต้นเพื่อให้ปัจจัยทั้งหลายเข้าไปสู่กระบวนการได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ผลลัพธ์ (Product or Output) เป็นผลที่เกิดจากกระบวนการของการนำเอาปัจจัยมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ 4) ผลกระทบ (Outcome or Impact) เป็นผลที่เกิดขึ้นภายหลังจากผลลัพธ์ที่ได้ (นพพล โพธิ์เงิน, 2560) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Schwamberger and Curtner-Smith ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาคุณธรรมในการศึกษาด้านกีฬา ที่มุ่งคุณภาพของผู้เรียน โดยจัดการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกคุณธรรม การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ และปรับพฤติกรรมเชิงบวก ทำให้ผู้เรียนมีทักษะกีฬาเพิ่มมากขึ้น และมีพฤติกรรมการเล่นกีฬามีความบริสุทธิ์ยุติธรรมอีกด้วย (Schwamberger and Curtner-Smith, 2018)

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การประเมินและรับรองรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ พบว่ารูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การดำเนินงานของโรงเรียน 2) การปฏิบัติตนของผู้บริหาร 3) กิจกรรมของโรงเรียน และ 4) คุณภาพผู้เรียน องค์ประกอบทั้ง 4 ประการนี้ ผ่านเกณฑ์การประเมินและรับรองรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ สรุปได้ว่ามีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ มีความถูกต้อง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ โดยรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธนี้ผู้บริหารสามารถนำไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาโดยปรับให้ตรงกับบริบทของโรงเรียนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัตนชัย เอี่ยมพิทักษ์พร กล่าวว่า รูปแบบการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนวิถิพุทธพระราชทาน มี 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การบริหารงานโรงเรียน 2) กิจกรรมโรงเรียน 3) ไตรสิกขา 4) บรรยาการโรงเรียน และ 5) การปฏิบัติตนของผู้บริหารโรงเรียน มีผลการประเมินและรับรองรูปแบบจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ในด้านความเป็นไปได้ ความถูกต้อง ความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ ผ่านการประเมินคิดเป็นร้อยละ 100 (รัตนชัย เอี่ยมพิทักษ์พร, 2565) และสอดคล้องกับ สิริกุล อนุรักษ์ธนากร กล่าวว่า รูปแบบการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยหลักกัลยาณมิตรธรรม และหลักการบริหารการศึกษา ผลการประเมินรูปแบบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ผ่านการประเมินคิดเป็นร้อยละ 90.80 (สิริกุล อนุรักษ์ธนากร, 2563)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ผลการวิจัยรูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การดำเนินงานของโรงเรียน 2) การปฏิบัติตนของผู้บริหาร 3) กิจกรรมของโรงเรียน และ 4) คุณภาพผู้เรียน ผู้วิจัยได้นำเสนอภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขา เพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ

จากภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การดำเนินงานของโรงเรียน 2) การปฏิบัติตนของผู้บริหาร 3) กิจกรรมของโรงเรียน และ 4) คุณภาพผู้เรียน องค์ประกอบที่ 1 การดำเนินงานของโรงเรียน ประกอบด้วย 21 ตัวแปร องค์ประกอบที่ 2 การปฏิบัติตนของผู้บริหาร ประกอบด้วย 15 ตัวแปร องค์ประกอบที่ 3 กิจกรรมของโรงเรียน ประกอบด้วย 4 ตัวแปร องค์ประกอบที่ 4 คุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย 5 ตัวแปร

บทสรุป

รูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การดำเนินงานของโรงเรียน 2) การปฏิบัติตนของผู้บริหาร 3) กิจกรรมของโรงเรียน และ 4) คุณภาพผู้เรียน องค์ประกอบทั้ง 4 ประการนี้ มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถิพุทธ ให้ประสบความสำเร็จและมีคุณภาพได้ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน ซึ่งสามารถผลักดันให้การบริหารงานโรงเรียนดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบและบรรลุเป้าหมายหลักขององค์กร

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ผู้บริหาร และครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ นำผลจากการวิจัยไปกำหนดนโยบายขับเคลื่อน โดยใช้รูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถีพุทธ

1.2 ผู้บริหารหน่วยงานต้นสังกัดที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบโรงเรียนวิถีพุทธ ควรนำข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ รูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถีพุทธ ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียน และให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย มีการติดตามประเมินผลเป็นระยะๆ เพื่อปรับปรุงพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนให้ได้มาตรฐานที่กำหนด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาพัฒนาการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถีพุทธแล้วนำไปทดลองใช้ในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในระยะยาวเพื่อสรุปภาพรวมของรูปแบบ และตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบในการปฏิบัติจริงในสถานศึกษา

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่องกลยุทธ์การจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธ

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยต่อบัณฑิตจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อประเมินความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขากับคุณภาพของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

นพพล โพธิ์เงิน. (2560). การบริหารการศึกษาตามหลักไตรสิกขากับทฤษฎีเชิงระบบ. *วารสารครูศาสตร์ปริทรรศน์*, 15(1), หน้า 138.

นิรุตต์ พักทอง. (2563). “การศึกษาปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสิงห์บุรี”. *วารสารการบริหารการศึกษาและนวัตกรรมการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 2(1), หน้า 25.

พระครูปลัดเอนก ปุณฺณวุฑฺโฒ. (2561). รูปแบบการบริหารตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5. *ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิตสาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสิริพัฒน์นิเทศ. (2562). กลยุทธ์การบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 10. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ*, 6(1), หน้า 181-193.

พระมหาศุภวัฒน์ ชุตินนโต. (2562). รูปแบบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดสงขลา. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(6), หน้า 3200-3201.

- พระมหาหัสดี ปณฺญาวชิโร. (2561). การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักไตรสิกขาสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดอุดรธานี. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอภิชาติ อธิจิตโต (2561). การบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอเมืองร้อยเอ็ด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต 1. *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พีรวัส อินทวิ. (2561). แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนวิถิพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดสุรินทร์ เขต 1 และ 3. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2562). *คู่มือการดำเนินงานโรงเรียนวิถิพุทธ*. พิมพ์ครั้งที่ 1. พระนครศรีอยุธยา : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัตนชัย เอี่ยมพิทักษ์พร. (2565). รูปแบบการบริหารงานโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิดโรงเรียนวิถิพุทธพระราชนาน. *ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา. (2566, 15 มีนาคม). *ข้อมูลโรงเรียนวิถิพุทธ*. สืบค้นข้อมูลเมื่อ 15 มีนาคม 2566 จาก <https://www.buddhaschool.xyz/web3/main.php?url=schoollst&year=2563&kw=&province=&asstype=3&page=5>
- สิริกุล อนุรักษ์ธนากร. (2563). รูปแบบการบริหารการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. *ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Bamkin, S. (2015). *Moral Education at Japanese elementary school*. London: Winston Churchill Memorial Trust (WCMT). report-documents
- Brennan Niamh. (2011). *Applying Principles of Good Governance in a School Boardcontext. Ed.D. Dissertation*. University College Dublin, 2011.
- Hideki Maruyama. (2013). *Moral Education in Japan*. Retrieved March 1, 2019, From <https://www.nier.go.jp/English/educationjapan/pdf/201303MED.pdf>
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), pp. 607-610.
- Schwamberger, B., and Curtner-Smith, M. (2018). Moral Development in Sport Education: A Case Study of a Teaching-Oriented Preservice Teacher. *The Physical Educator*. Vol 75.